

UDK 32:94(497.4)''1991''
1.05 Poljudni članek
Prejeto: 22. 9. 2021

Lojze Peterle

Predsednik osamosvojitvene vlade
*Tudi z mislijo na delo dr. Petra Venclja, ministra za
področje izobraževanja v prvi vladi Republike Slovenije*

Ob tridesetletnici osamosvojitve *On the occasion of the 30th anniversary of independence*

Leta 1968 smo bruci – študentje zgodovine v sproščenem ozračju brucovanja vprašali svoje profesorje, kaj menijo o ideji samostojne slovenske države. »Nemogoče. Ne sanjajte,« so odgovorili.

Dvajset let pozneje se je začela rojevati slovenska politična pomlad, ki se je povezala v koalicijo Demos in si postavila kot glavni cilj postavitev samostojne in demokratične slovenske države. Stare politične sile pa so želele Slovenijo v Jugoslaviji.

Mislim, da je intenziteta političnega gibanja od leta 1988, ko je nastala najprej Slovenska kmečka zveza, pa do prvih demokratičnih volitev po drugi svetovni vojni – 8. aprila 1990 – presegla taborsko in druga gibanja. Čudovit je spomin na ustanavljanje odborov stranke po vsej Sloveniji. Koliko Prešernovih Zdravljic smo zapeli, koliko brali Cankarja, koliko hrbtenic se je zravnalo in koliko src se je ogrelo za uresničitev najvišjega političnega cilja slovenskega naroda. Berlinski zid je padel, komunizem je razpadal, politične razmere so se zrahljale, čutili smo, da je trenutek ugoden.

Demos je svoj projekt potrdil z zmago na aprilskih volitvah, ko so imeli naši ljudje prvič priložnost, da se demokratično, svobodno odločijo za lastno državnost. Brez tega ne bilo decembra 1990, ne bi bilo plebiscita, ki je s prepričljivim rezultatom enkratno pokazal voljo Slovenk in Slovencev do samostojne države.

Zmaga Demosa je prvič v naši zgodovini – po stoletjih sanj, želja, resolucij in pričakovanj – zagotovila izpolnitev političnih pogojev za uresničitev državotvorne ideje. Demos je imel zakonodajno večino v Skupščini in prevzel vlado, ta pa ključno odgovornost za izvedbo projekta.

Na dan izvolitve Demosove vlade 16. maja 1990 je Jugoslovanska ljudska armada razorožila slovensko teritorialno obrambo. Na pot osamosvojitve smo se odpravili praznih rok, obrambne priprave pa začeli naslednji dan. Zato smo bili ob napadu JLA na Slovenijo junija 1991 pripravljeni in zato tudi zmagali.

Vlado sem moral sestaviti po starem zakonu in je štela 27 članov. V njej niso bili samo ljudje iz Demosa, ampak tudi iz opozicijskih strank, vendar so se vsi podpisali pod program osamosvojitve. Delovali smo enotno, in to ne samo na vojaškem področju. Treba je bilo skrbeti za zagon upadajočega gospodarstva, biti uspešen na socialnem področju (niti ena pokojnina ni ostala neizplačana), nabaviti ključne življenjske potrebščine za primer vojne, prepričevati mednarodno politiko itd.

Visoki obiskovalci iz tujine so nam govorili, naj ne sanjamo, naj bomo realisti, da nas nihče ne bo podprl. »Politika je umetnost mogočega,« so ponavljali. In res smo stali 26. junija 1991 ob razglasitvi samostojnosti na Trgu republike sami, od zgoraj pa so nas zlovešče pozdravili MIG-i. Z nami ni bilo nobenih predsednikov ali diplomatov iz tujine, samo nekaj prijateljev iz Avstrije in Italije.

Izredno težko preizkušnjo smo prestali, obrambno pripravljene, politično enotni. Svet smo postavili pred dejstvo, ki ga je bilo treba priznati. Stopili smo na politični zemljevid sveta in se potem pridružili zvezi svobodnih narodov in držav Evrope. Iz politike smo naredili umetnost nemogočega. Osamosvojitve z zmago v vojni za Slovenijo, z mednarodnim priznanjem in lastnim denarjem smo izpeljali v dobro vseh, zato lahko ta dosežek brez primere tudi skupaj praznujemo.

Vesel sem, da smo skupaj doživeli nasmech zgodovine, in še posebej, da smo bili v ključnih trenutkih enotni. Globoko hvaležen sem tistim, ki so dali za svobodno Slovenijo svoje življenje. Sedaj nismo podrejeni centrom moči zunaj Slovenije, sami smo odgovorni za svojo prihodnost, sami volimo oblast in postave. Če gre kaj narobe, za to ni kriva osamosvojitve, ampak nespoštovanje vrednot, na katerih temelji.

Kadar govorim mladim po Sloveniji, jih nagovarjam, naj sanjajo o nemogočem, da bodo naredili mogoče. Z osamosvojitvijo ni konca velikih tem in zgodb. Z osamosvojitvijo smo si še zagotovili možnost za polno uresničevanje skupnih ciljev, tudi na šolskem področju, brez nevarnosti kakšnih vsiljenih *skupnih jeder*.

Še danes z veseljem prebiram izhodišča, ki jih je za reformo šolstva pripravil minister dr. Peter Vencelj. Seveda je predlagal premik od kolektivistične naravnosti k spoštovanju in oblikovanju človeka kot osebe/posameznika. Šola naj pomaga mlademu človeku k vsestranskemu razvoju, naj ga opremi z znanjem za življenjske izzive, naj mu posreduje tudi kulturne vrednote, da bo živel »v harmoniji s soljudmi in naravo«. Tudi danes podpišem Venceljevo pozicijo, naj šola ne bo v službi ideologije ali politike, ampak naj služi kulturi.